

Unapređenje javnih politika u oblasti borbe protiv radikalizacije, stranog uticaja i prevencije sukoba u Crnoj Gori

Policy Brief

IMPRESUM

IZDAVAČ

UZOR - Udruženje za odgovorni i održivi razvoj - UZOR

ZA IZDAVAČA

Danko Jokanović

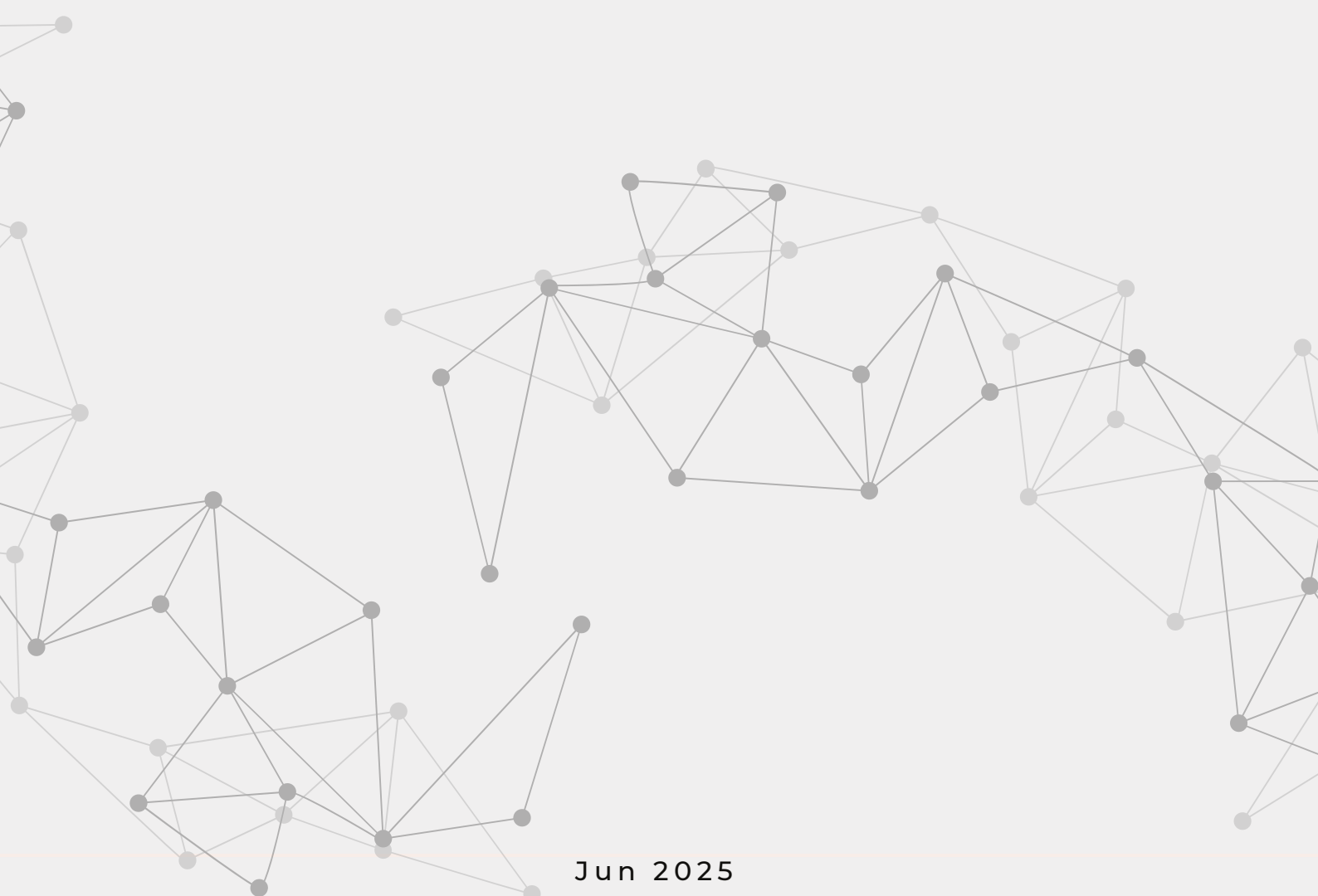
AUTORI

dr Baša Lubarda

mr Danilo Burzanović

GRAFIČKI DIZAJN

Aleksandra Milaković

Jun 2025

Ovaj policy brief zasnovan je na istraživanju javnog diskursa u Crnoj Gori koje otkriva obrasce političke polarizacije, govora mržnje i stranog uticaja na društvene podjele. Polazeći od premise da demokratija podrazumijeva sukob ideja, a ne neprijateljstvo, pokazali smo kako neslaganje u crnogorskom političkom prostoru često prerasta u demonizaciju protivnika, radikalizaciju javnog govora i sužavanje prostora za racionalnu raspravu. Kroz analizu sedam dominantnih narativa i primjera „loše argumentacije“, prikazali smo kako etikete poput „lažna nacija“, „izdajnici“ ili „strani agenti“ proizvode neprijateljske slike koje onemogućavaju dijalog.

Zaključili smo da je ozbiljan problem nedostatak jasnih standarda dobre argumentacije u crnogorskom političkom diskursu, što otvara prostor za dvostruke standarde, logičke greške i emocionalne manipulacije. Samim tim, svaki pokušaj da se javni govor ‘normativizuje’ u argumentacionom kontekstu, doživljava se kao ‘policijски posao’, odnosno uskraćivanje slobode govora, što je takođe evidentno i u slučaju govora mržnje. Kao odgovor na ove probleme, predložili smo set preporuka koje uključuju uvođenje normi dobre političke komunikacije, reformu zakonskih odredbi o govoru mržnje, jačanje medijske i argumentacione pismenosti kroz obrazovanje, razvoj mehanizama za rano prepoznavanje retoričke radikalizacije, te otvaranje prostora za konstruktivni dijalog među političkim akterima.

Naš zajednički cilj ovim izvještajem bio je da doprinesemo stvaranju političke i društvene kulture u kojoj neslaganje neće voditi neprijateljstvu i antagonizmu, već biti osnova za kvalitetniju i demokratskiju razmjenu ideja. Isto tako, svjesni smo da ne živimo na “slobodnom tržištu ideja”, već u polarizovanoj javnoj sferi podložnoj dezinformacijama: upravo zato, potenciranje dobre argumentacije može izbjeći prizvuk ideološke ostrašćenosti.

Za razliku od idealizovanog modela odlučivanja konsenzusom, demokratija podrazumijeva prostor za neslaganje. U njenom središtu nalazi se mogućnost otvorene i adekvatne razmjene mišljenja. Upravo zato, jezik koji oblikuje političku komunikaciju igra ključnu ulogu – jer ako je taj jezik neprikladan, tada ni demokratija ne funkcioniše na zadovoljavajući način.

Bez potrebe da ulazimo u teorijske rasprave, važno je šta u javnom govoru podrazumijevamo “prikladnim”, a šta “neprikladnim”? Uvreda člana porodice političkog oponenta ili seksualne aluzije su prilično opšteprihvaćeni primjeri “neprikladnog” govora. Sa druge strane, postoji mnogo primjera u sivoj zoni norme dobrog argumenta.

U savremenoj Crnoj Gori, kao uostalom i širom svijeta, neslaganje se sve češće izražava kroz neprimjeren, polarizujući govor. Živimo u dobu ‘politike loših manira’¹ i lingvističke transgresije: Politički oponenti više se ne posmatraju kao legitimni neistomišljenici, već kao neprijatelji. Javna retorika postaje zasićena ekskluzivizmom, etiketiranjem i govorom mržnje, čime se sužava prostor za racionalnu političku debatu i slabi demokratski kapacitet društva.

U takvom manihejskom okviru nestaje prostor za nijanse: dominira binarna logika “nas” i “njih”. Umjesto razmjene argumenata, suočavamo se s emocionalno nabijenim narativima, često oblikovanim tehnikama političkog frejmovanja – kroz selektivno predstavljanje činjenica i stvaranje moralnih panika. Ovo ne znači da je svaki radikalizujući govor nužno loš (sve dobre ideje su nekada bile radikalne), već da nedostatak argumentacionih “svetionika” u javnosti – primjera logičkih grešaka u argumentaciji doprinosi stvaranju moralne panike i lovu na vještice.

Etikete poput “izdajnik”, “strani agent” ili “lažna nacija” postaju oruđa diskvalifikacije, a ne debate. Dvostruki aršini dodatno podrivaju povjerenje građana u političku komunikaciju. Ovaj brief se stoga fokusira na identifikaciju ovakvih retoričkih obrazaca i njihovih posljedica, uz apel za povratak normama konstruktivne, argumentovane debate – jer bez njih, demokratski dijalog postaje nemoguć.

¹ Wodak, R. (2020). The politics of fear: The shameless normalization of far-right discourse.

Problemi trenutnih politika

Na osnovu prethodnog istraživanja, identifikovano je sedam učestalih retoričkih obrazaca u javnom diskursu u Crnoj Gori koji predstavljaju primjere loše argumentacije, a sa ciljem da polarizuju javnost i/li ukažu na strani uticaj:

1. Crnogorci kao "lažna nacija" – pokušaj delegitimizacije identiteta povezivanjem sa komunizmom i stranim ideologijama.
2. Srbi kao nelojalni građani – korišćenje pojmova poput "posrbica", kao i ideja da su Srbi automatski izdajice i da imaju prikrivene namjere.
3. Hrvatska manjina kao nasljednici NDH – predstavljanje savremene hrvatske politike kao nastavka fašističke ideologije.
4. Bošnjaci i vjerski ekstremizam – poistovjećivanje bošnjačkog političkog izražavanja sa vjerskim fanatizmom.
5. Albanci kao geopolitička prijetnja – interpretacija političkog djelovanja kao dio plana stvaranja „Velike Albanije“.
6. NVO kao strani plaćenici – diskreditacija civilnog sektora prikazivanjem kao produžene ruke zapadnih ambasada.
7. Nativizam i demografski strah – migranti i stranci prikazani kao prijetnja domaćem identitetu i kulturi.

Na primjer, tokom rasprava o Zakonu o slobodi vjeroispovijesti iz 2019. godine, političke elite i mediji su rijetko ulazili u sadržinsku analizu zakona—da li on precizno definiše vlasništvo nad imovinom vjerskih zajednica, ili kako usklađuje pravne norme sa Ustavom—već se diskusija uglavnom svela na etnonacionalne narative i međusobne optužbe o "izdaji", "asimilaciji" ili "ugroženosti".

Politička polarizacija dodatno obesmišljava javni diskurs, jer se svaka pozicija unaprijed tumači kroz prizmu političke pripadnosti, a ne na osnovu sadržaja i težine argumenata. U tom smislu, pokušaji stručnjaka ili građanskih aktivista da ponude nijansirane poglede na, recimo, energetske projekte ili obrazovne reforme često budu prećutani ili iskrivljeni, jer ih javnost percipira kao "pristrasne". Tipičan primjer je rasprava o istraživanju nafte i gasa u crnogorskom podmorju—umjesto promišljenog razmatranja ekoloških, ekonomskih i pravnih implikacija, debata je svedena na etiketiranja poput "ekološki izdajnici" naspram "ekonomskih sabotera".

Problem se produbljuje kada se u javni prostor ulivaju poruke pod snažnim stranim uticajem, posebno kroz medije i društvene mreže koje prenose politički pristrasne i često dezinformativne narative iz Srbije i Rusije, ali i iz pojedinih EU zemalja. Ove poruke često koriste tzv. "whataboutism", pogrešne analogije ili zamjene teza kako bi relativizovale odgovornost domaćih aktera ili umanjile značaj demokratizacije i vladavine prava. Na primjer, u raspravama o usklađivanju crnogorskog zakonodavstva sa evropskim standardima, kao što je Zakon o medijima ili izmjene Krivičnog zakonika, izostaje argumentovana debata o proporcionalnosti predviđenih mjera, transparentnosti procedura i zaštiti prava građana.

U takvom kontekstu, gdje dominiraju politikantski narativi i loši argumentacijski obrasci, nestaje prostor za kritičko mišljenje, a time i za istinsku demokratsku deliberaciju. Bez jasnijih institucionalnih mehanizama za osiguranje transparentnosti, odgovornosti i javne rasprave – poput jačanja uloge nezavisnih regulatornih tijela, unapređenja obrazovanja u oblasti medijske i političke pismenosti, te dosljedne primjene zakona o pristupu informacijama – crnogorska javna sfera ostaje ranjiva na manipulaciju, a građani bez alata da razlikuju političku retoriku od utemeljenog argumenta.

Na osnovu identifikovanih obrazaca i njihove funkcije u javnom diskursu, moguće je izvući nekoliko generičkih zaključaka koji prevazilaze pojedinačne slučajeve i ukazuju na strukturne probleme političke komunikacije u Crnoj Gori:

1. Radikalizacija javnog diskursa

Ono što je primjetno kroz naš izvještaj jeste da u Crnoj Gori dolazi do sve izraženije radikalizacije političkog govora. Bavili smo se analizom dešavanja iz skorijeg perioda, pa zabrinjava činjenica da je frekvencija loših argumenata i polarizovanog diskursa visoka, jer odražava stvarno stanje političkih odnosa u Crnoj Gori.

Jedna od ključnih karakteristika koju smo uočili u analizi javnog govora jeste da je većina negativnih praksi direktno povezana sa načinom na koji se nacionalne zajednice opisuju i predstavljaju. To jest, politički nekorektan ili štetan govor u Crnoj Gori uglavnom se manifestuje kroz nacionalnu optiku.

U tom okviru, suštinski napadi na političke oponente često se vrše osporavanjem samog legitimiteta njihove nacionalne identifikacije, prikazujući čitave narode kao vještačke, nametnute ili istorijski neautentične kategorije. Na taj način, politički sukob se bazira zadiranju i osporavanju kolektivnog identiteta raznih crnogorskih aktera.

Pored osporavanja autentičnosti pojedinih nacionalnih identiteta, čest je i narativ koji generalizuje i stereotipizuje čitave etničke grupe, svodeći ih na negativne ili ekstremističke osobine. Umjesto da se kritika usmjeri na konkretne političke poteze ili aktere, ona se često prenosi na cijele zajednice.

Ovo prije svega pokazuje koliko je crnogorski politički život duboko vezan za nacionalna pitanja, budući da promocija interesa partikularnih nacionalnih zajednica zauzima centralno mjesto u velikom broju političkih procesa i događaja. Istovremeno, vidljivo je da upotreba negativnih nacionalističkih tropa predstavlja jedan od najefikasnijih mehanizama za političku diskreditaciju protivnika.

Ovakva upotreba negativnih nacionalnih tropa, gdje se određene nacije prikazuju kao lažne ili suštinski negativne, na prvi pogled djeluje asimetrično, pojedini politički akteri očigledno prednjače u kršenju normi dobrog političkog govora. Međutim, detaljnija analiza otkriva određenu fleksibilnost u ovom obrascu: u zavisnosti od političkog trenutka i trenutne koristi, gotovo svi politički akteri, bez obzira na ideološke pozicije, pokazuju spremnost da svjesno pribjegnu nacionalnim napadima kao sredstvu političke borbe.

Dok su pitanja vezana za unutrašnje nacionalne zajednice često predmet političke polarizacije, u slučaju nativizma unutar imigrantskog diskursa primjetan je gotovo potpun konsenzus među svim političkim akterima. Ova tema nije značajnije problematizovana na političkoj sceni Crne Gore, niti izaziva ozbiljne javne rasprave, što ukazuje na široko prihvatanje takvog narativa bez većeg otpora ili kritike.

Sve u svemu, jasno je da javni diskurs u Crnoj Gori ima ozbiljne probleme. U slučaju pojave većih političkih događaja ili kriznih situacija, realno je očekivati da će postojeća polarizacija u crnogorskom javnom prostoru ponovo proizvesti negativne nacionalne stereotipe i karakterizacije.

2. Instrumentalizacija ideje “stranog uticaja”

Druga česta forma polarizovanog diskursa jeste upotreba narativa o stranom uticaju, gdje strani akteri postaju centralni mit kroz koji se označavaju "nepoželjni" politički protivnici. Strani uticaj, naravno, predstavlja realan fenomen koji nije moguće u potpunosti negirati. U savremenom globalizovanom kontekstu, gdje su države međusobno povezane na brojne načine, bilo bi ne samo nerealno već i štetno očekivati savršen, neporozan suverenitet bez ikakvog spoljnog upliva.

Međutim, u okviru štetnog oblika javnog govora, strani uticaj se često instrumentalizuje kao sredstvo za diskreditaciju političkih oponenta. Kroz narative o "izdajnicima" i "stranim agentima", protivnici se predstavljaju kao nelegitimni akteri koji djeluju u interesu spoljnjih centara moći. Pritom, gotovo da ne postoji pokušaj nijansiranijeg sagledavanja samog fenomena: ne pravi se razlika između različitih oblika stranog uticaja, niti se postavlja pitanje da li je određen oblik spoljnog uticaja pozitivan, negativan, legitiman ili štetan.

U tom smislu, primjetna je i konspirativna dimenzija u načinu na koji se obrađuju narativi o stranom uticaju. Čak i kada se govori o negativnim oblicima stranog upliva, oni se rijetko sagledavaju u širem istorijskom kontekstu, sa uvažavanjem promjenjive dinamike i različitih faza tog uticaja. Umjesto toga, strani akteri se prikazuju kao statični i nepromjenjivi monolit sa isključivo negativnim efektima. Suštinski, iako bi problematizacija stranog uticaja mogla biti legitimna i korisna, ovakav narativ se dominantno koristi za kreiranje slike o stalnoj spoljnopoličkoj prijetnji i za delegitimizaciju domaćih političkih protivnika.

U javnom govoru o stranom uticaju rijetko se pravi razlika između ozbiljne analize institucionalnih odnosa i proizvoljnog spekulisanja o tajnim namjerama pojedinaca ili grupa. Umjesto da se pažnja usmjeri na dokumentovane, dugoročne obrasce ponašanja javnih institucija i međunarodnih aktera, često se pribjegava jednostavnim narativima o skrivenim savezima i nevidljivim planovima. Problem dodatno otežava to što se u političkom govoru rijetko prepoznaje granica između legitimne zabrinutosti zbog spoljnog uticaja i zavjereničke konstrukcije u kojoj svaka interakcija sa stranim akterima automatski dobija negativno značenje.

Sličan narativ bio je prisutan i u nedavnom pokušaju političkih aktera u Crnoj Gori da, pod okriljem zaštite od stranog uticaja, izmijene zakonske okvire koji se tiču nevladinog sektora, pri čemu bi organizacije koje primaju strane donacije bile etiketirane kao strani akteri. Iako se takve mjere predstavljaju kao zaštita suverenosti, one su u suštini izraz antiliberalne politike u kojoj vrijednosti poput ljudskih prava i demokratskih sloboda bivaju predstavljene kao instrumenti spoljnog upliva.

3. Ranjivost društva i slab institucionalni odgovor na polarizaciju

Jedan od ključnih problema koje ističemo u ovom izvještaju jeste nizak stepen otpornosti građana na manipulativni politički govor. U javnom prostoru u Crnoj Gori često dominira retorika koja koristi lošu argumentaciju, etiketiranje i emocionalne manipulacije. Umjesto da se političke poruke analiziraju racionalno i kritički, one se često prihvataju bez preispitivanja, naročito kada dolaze od „naše“ strane, dok se „tuđim“ izjavama pristupa sa automatskim nepovjerenjem. Ova asimetrična percepcija dodatno osnažuje polarizaciju i slabi društvenu koheziju. Građani nerijetko nemaju ni osnovna znanja o tome šta čini dobar argument, kako prepoznati logičku grešku, ili kako razlikovati mišljenje od činjenice, što političkim akterima ostavlja slobodan prostor za zloupotrebu jezika i emocija.

S druge strane, institucionalni mehanizmi zaštite od govora mržnje i polarizujućeg diskursa su nedovoljni i fragmentirani. Zakonski okvir u Crnoj Gori prepoznaje govor mržnje uglavnom kroz član 370 Krivičnog zakonika, ali se taj okvir ne bavi „mekim“ ili implicitnim oblicima diskriminacije. U izvještaju jasno navodimo da upravo ovakvi oblici, simbolička isključenja, stereotipizacija, uvijene aluzije, najčešće doprinose rastu neprijateljstva i dugoročne štete za društveni dijalog. Mehanizmi monitoringa, poput aktivnosti regulatornih tijela ili medijskih savjeta, funkcionišu parcijalno, često bez potrebne stručne podrške, kontinuiteta i institucionalne volje.

Preporuke

U cilju suzbijanja polarizacije, normalizacije uvredljivog govora i retoričke manipulacije identitetima u crnogorskom javnom prostoru, ovaj dokument predlaže pet ključnih pravaca javnopolitičke intervencije, koji uključuju zakonodavne, obrazovne, institucionalne i normativne mehanizme.

1. Normiranje političke komunikacije i promocija dobre argumentacije

Crna Gora još uvijek ne posjeduje formalizovane standarde dobre političke komunikacije, zbog čega je politički diskurs prepušten arbitrarnim i često manipulativnim praksama. Potrebno je razviti Kodeks dobre političke komunikacije koji bi definisao osnovne norme: jasnoću, logičku dosljednost, izbjegavanje logičkih grešaka, poštovanje sagovornika i zabranu etiketiranja. Ovaj kodeks treba usvojiti na svim nivoima, pa i među vanparlamentarnim akterima. Simbolički i praktično, njegovo prihvatanje bi značilo političku posvećenost dijalogu i racionalnoj debati, čak i među ideološki suprotstavljenim stranama.

Uz kodeks, neophodno je uvesti sistematski monitoring argumentacione kulture. U saradnji sa akademskim institucijama i civilnim društvom, mogu se redovno objavljivati izvještaji koji analiziraju dominantne obrasce političkog govora, identifikuju logičke greške i ukazuju na dvostruke standarde. Ovi izvještaji bi naročito bili korisni tokom predizbornih kampanja, gdje je frekvencija loše argumentacije i retoričke instrumentalizacije najviša.

2. Proširenje zakonske zaštite od simboličke diskriminacije i implicitnog govora mržnje

Trenutni zakonski okvir u Crnoj Gori (član 370 Krivičnog zakonika) adresira govor mržnje samo u eksplicitnoj formi. Preporuka je proširiti zakonske definicije kako bi uključile implicitne, uvijene i simboličke oblike isključivanja – uključujući stereotipe, aluzije i simboličku delegitimizaciju nacionalnog identiteta. Prijedlog uključuje uvođenje pravnog koncepta “soft hate speech”, uz dodatak proporcionalnog testa koji bi osigurao zaštitu slobode izražavanja.

Uz zakonske promjene, potrebno je uspostaviti nezavisno tijelo za reviziju spornih javnih izjava, koje bi u saradnji sa medijskim regulatorima i civilnim sektorom analiziralo izjave nosilaca javne funkcije. Ovo tijelo bi izdavalo preporuke, upozorenja i periodične izvještaje, čime bi se stvorio institucionalni korektiv za prekomjernu upotrebu retoričke eskalacije.

Takođe, neophodno je podsticati medijske prakse koje uvode obaveznu kontekstualizaciju polarizujućih izjava. Mediji bi trebalo da jasno ukažu na manipulativne strategije, da ih razobličie i kritički prikažu, čime se jača otpornost javnosti na diskurzivne zloupotrebe.

3. Obrazovna reforma: logika, pismenost i otpor prema manipulaciji

Dugoročna promjena u kulturi političke komunikacije zahtijeva ulaganje u obrazovanje. Preporuka je da Ministarstvo prosvjete u osnovne i srednje škole uvede osnove logike, teorije argumentacije i medijske pismenosti kao transverzalne kompetencije. Time bi mladi sticali alate za prepoznavanje lažnih dilema, klizavih nizova i emocionalnih manipulacija, razvijajući otpornost na toksični politički jezik.

Pored formalnog obrazovanja, važnu ulogu igraju javno dostupne edukativne kampanje o prepoznavanju retoričkih podvala. Ove kampanje bi trebalo da budu koordinirane od strane NVO sektora uz institucionalnu podršku države i međunarodnih partnera (npr. EU, UNDP). Fokus bi bio na najranjivijim periodima – kao što su izbori i političke krize – kada su građani najizloženiji manipulaciji.

4. Otvaranje prostora za dijalog i institucionalizaciju političke rasprave

U postojećem političkom pejzažu, dijalog se često svodi na tehničke pregovore pod međunarodnim pritiskom. Preporučuje se uspostavljanje formalnih foruma za međustranački dijalog, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou. Ovi forumi bi mogli biti facilitirani od strane nezavisnih moderatora iz akademske zajednice, uz minimalne političke pritiske.

Takođe, potrebno je uvesti obavezne tematske političke debate tokom predizbornih kampanja, u kojima bi akteri morali odgovarati na jasno definisana pitanja uz poštovanje argumentacionih pravila. Paralelno, države i međunarodni partneri treba da finansijski podrže platforme i projekte koji podstiču pluralizam i razmjenu različitih političkih stavova, uključujući one koji su kritični prema dominantnim narativima.

5. Sistem ranog upozorenja na retoričku radikalizaciju

Za dugoročnu otpornost, ključno je razviti institucionalizovani sistem ranog upozorenja na radikalizaciju političkog jezika. Preporučuje se osnivanje Opservatorije za javni govor, pri univerzitetima ili u saradnji sa međunarodnim akterima. Njena funkcija bi bila praćenje medija i javnog diskursa, objavljivanje analiza i savjetovanje institucija.

U okviru opservatorije može se razviti Indeks polarizacije, zasnovan na kombinaciji kvantitativnih i kvalitativnih indikatora (npr. učestalost demonizujućeg jezika, negativnog framinga, poziva na isključenje). Ovaj indeks bi bio objavljivao tromjesečno, uz jasno obrazloženu metodologiju, i mogao bi se koristiti kao alat u oblikovanju javnih politika.

Stručna zajednica – lingvisti, politikolozi, sociolozi i psiholozi – treba da ima direktan uticaj na regulatorne procese, ne samo kao analitičari već i kao savjetnici pri kreiranju zakona i obrazovnih reformi.

Ove preporuke ne nude brza rješenja, ali predstavljaju održiv okvir za izgradnju demokratskije, inkluzivnije i racionalnije javne sfere u Crnoj Gori. Integracija ovih mjera zahtijeva političku volju, međusektorsku saradnju i dugoročnu institucionalnu podršku. Međutim, bez jasnog odgovora na izazove retoričke radikalizacije, Crna Gora ostaje izložena opasnostima dublje polarizacije, institucionalne erozije i narušavanja demokratskog dijaloga.

Zaključak

Radikalizacija javnog diskursa i instrumentalizacija stranog uticaja predstavljaju duboko ukorijenjene izazove za demokratski razvoj Crne Gore. Oni ne samo da podrivaju povjerenje građana u politički sistem i institucije, već ozbiljno otežavaju mogućnost konstruktivnog dijaloga, demokratske deliberacije i oblikovanja javnih politika zasnovanih na racionalnoj argumentaciji i zajedničkom interesu.

Javni prostor je sve više zasićen ekskluzivističkim narativima koji proizvode binarne podjele: između "pravih" i "lažnih" građana, "naših" i "njihovih", "patriota" i "izdajnika". U takvoj atmosferi, javna debata postaje nemoguća, jer suštinska pitanja, kao što su obrazovanje, zdravlje, radna prava, ekonomski razvoj ili zaštita životne sredine, bivaju potisnuta u korist identitetskih sukoba i retoričkog nadmetanja. Umjesto rješavanja konkretnih problema, politička komunikacija se svodi na diskreditaciju neistomišljenika kroz etikete, stereotipe i aluzije.

Posebno zabrinjava institucionalna pasivnost pred ovim fenomenima. Mehanizmi zaštite od govora mržnje su nedovoljno razvijeni, a obrazovni sistem ne oprema građane znanjima i vještinama potrebnim za prepoznavanje i odbacivanje retoričke manipulacije. Kao rezultat toga, građani ostaju ranjivi na emocionalno nabijene narative i često nesvjesno učestvuju u reprodukciji polarizacije. Istovremeno, političke elite, svjesne efikasnosti takvih narativa, nastavljaju da ih koriste, produbljujući jaz između zajednica i slabeći koheziju društva.

Upravo zbog toga, neophodan je sveobuhvatan odgovor koji uključuje normativnu reformu političke komunikacije, jačanje obrazovne pismenosti, unapređenje zakonskog okvira, otvaranje prostora za dijalog i uspostavljanje sistema ranog upozorenja na retoričku radikalizaciju. Ove mjere nisu samo tehničke intervencije – one su suštinske za zaštitu demokratskih vrijednosti i stabilnosti Crne Gore.

Bez strateškog i koordinisanog odgovora na identifikovane oblike retoričkog ekstremizma, Crna Gora rizikuje da se politička arena sve više pretvori u poligon za emotivne sukobe, isključivanje i autoritarne impulse. Suprotno tome, investiranje u argumentaciju, dijalog i institucionalnu otpornost može postaviti temelje za društvo u kojem se neslaganja rješavaju riječima, ali riječima koje poštuju istinu, sagovornika i demokratski okvir. Ovaj policy brief je poziv svim relevantnim akterima, institucijama, političkim subjektima, obrazovnom sektoru i građanima, da prepoznaju hitnost ovog izazova i djeluju odlučno, strateški i zajednički.

Policy Brief „Unapređenje javnih politika u oblasti borbe protiv radikalizacije, stranog uticaja i prevencije sukoba u Crnoj Gori” je razvijen uz podršku regionalnog projekta SMART Balkan – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan, koji provodi Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Centar za istraživanje i kreiranje politike (CRPM) i Institut za demokratiju i medijaciju (IDM), a finansira Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške. Sadržaj policy brief-a je isključiva odgovornost Udruženja za odgovorni i održivi razvoj (UZOR) i ne odražava nužno stavove Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške, ni SMART Balkan konzorcija.